

VIELÄKIN REALISOIMISTEORIAKYSYMYKSESTÄ

„Nautshnoje Obozrenije” julkaisun tämän vuoden (1899) tammikuun niteessä on julkaistu kirjoitelmani „Huomautus markkinateoriakysymykseen (herrojen Tugan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin johdosta)”, ja sen jälkeen P. B. Struven kirjoitus: „Markkinakysymyksestä kapitalistisen tuotannon vallitessa (Bulgakovin kirjan ja Iljinin kirjoituksen johdosta)”. Struve „torjuu huomattavalta osaltaan Tugan-Baranovskin, Bulgakovin ja Iljinin teorian” (hänen kirjoituksestaan, s. 63) ja esittää oman kantansa Marxin realisoimisteoriasta.

Mielestäni ei Struven polemiikki mainittuja kirjoittajia vastaan aiheudu niinkään paljon asiallisesta erimielisyydestä kuin siitä, että Struvella on väärä käsitys heidän puolustamansa teorian sisällöstä. Ensinnäkin Struve sekoittaa porvarillisten taloustieteilijöiden markkinateorian, jotka opettivat, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin ja että sen vuoksi tuotannon on vastattava kulutusta, Marxin realisoimisteoriaan, jota kehittäessään Marx analysoi, *miten* yhteiskunnallisen kokonaisuuden uusintaminen ja kierto tapahtuu, t.s. miten tapahtuu tuotteen realisoiminen kapitalistisessa yhteiskunnassa *. Ei Marx eivätkä hänen käsitystään selostaneet kirjoittajat, joita vastaan Struve polemisoi, ole tehneet tästä analyysistä sellaista johtopäätöstä, että tuotanto olisi sopusuhtaista kulutuksen kanssa, vaan päinvastoin he ovat korostaneet tarmokkaasti niitä kapitalismille ominaisia ristiriitoja, jotka eivät voi olla ilmenemättä

---

* Ks. „Tutkielmiani”, s. 17 y.m. (Ks. Teokset, 2. osa, s. 133 y.m. *Toim.*)

kapitalistisen realisoimisen yhteydessä *. Toiseksi Struve sotkee toisiinsa abstraktisen realisoimisteorian (josta hänen vastaväittäjänsä yksinomaan vain puhuivatkin) ja ne konkreettiset historialliset ehdot, jotka ovat olemassa kapitalistisen tuotteen realisoimiselle yhdessä taikka toisessa maassa jonakin määrättyinä aikakautena. Se on samaa, kuin jos joku sekoittaisi abstraktisen maakorkoteorian ja yhdessä taikka toisessa maassa olevat maanviljelyskapitalismin konkreettiset kehitysehdot. Näistä Struven kahdesta perushairahduksesta on johtunut koko joukko väärinkäsityksiä, joiden selittämiseksi on tarkasteltava hänen kirjoitukseensa eri väittämiä.

1. Struve ei hyväksy sitä mielipidettäni, että realisoimisteoriaa selostettaessa pitää pysähtyä erikoisesti Adam Smithiin. Jos mennään Aatamin aikoihin,— kirjoittaa hän,— niin ei pitäisi pysähtyä Smithiin, vaan fysiokraatteihin. Ei se niin ole. Juuri Adam Smith ei rajoittunut sen (fysiokraateillekin tunnetun) totuuden tunnustamiseen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin, vaan asetti kysymyksen myös siitä, miten yhteiskunnallisen *pääoman* ja tuotteen eri osat korvautuvat (realisoidaan) arvonsa mukaan **. Senpä vuoksi Marx, joka myönsi täydellisesti, että fysiokraattien oppi, esimerkiksi Quesnay'n „Tableau économique” ***, sisälsi „aikansa nerokkaita” väittämiä ****, ja että uusintamisprosessin analysissa Ad. Smith otti eräissä suhteissa jopa taka-askeleen fysiokraatteihin verrattuna („Das Kapital”, I², 612, Anm. 32 *****), ei kuitenkaan katsauksessaan realisoimiskysymyksen historiaan omistanut fysiokraateille enempää kuin jotain puolisentoista sivua („Das Kapital”, II¹, S. 350—351)²⁵, kun sen sijaan Adam Smithille hän omisti yli kolmekymmentä sivua (ib., 351—383)²⁶, tehden yksityiskohtaisesti selkoa Ad. Smithin perusvirheestä, jonka on perinyt koko myöhempi poliittinen taloustiede. Näin ollen

* Ibid. (ibidem — sama. *Toim.*), ss. 20, 27, 24 y.m. (Ks. Teokset, 2. osa, ss. 136, 144—145, 141—142 y.m. *Toim.*).

** Muuten „Nautshnoje Obozrenijessa” olleessa kirjoituksessani on termi „arvo” muutettu kaikkialla „hinnaksi”. En ole tehnyt sitä itse, vaan toimitus. En anna kovin oleellista merkitystä tämän taikka tuon termin käyttämiselle, mutta katson tarpeelliseksi huomauttaa, että olen käyttänyt ja käytän aina termiä: „arvo”.

*** — „Talouden taulu”. *Toim.*

**** *Fr. Engels*: „Herrn E. Dühring's Umwälzung der Wissenschaft”, Dritte Aufl. [*Fr. Engels*: „Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana” („Anti-Dühring”). Kolmas painos. *Toim.*], s. 270²¹. Marxin kirjoittamasta luvusta.

***** — „Pääoma”, I osa, 2. painos, s. 612, 32. huomautus²⁴. *Toim.*

Ad. Smithiin on pysähdyttävä nimenomaan sen vuoksi, jotta voitaisiin saada selvyys kaikkien Smithin virheen toistaneiden porvarillisten taloustieteilijöiden realisoimisteoriasta.

2. Hra Bulgakov sanoo aivan oikein kirjassaan, että porvarilliset taloustieteilijät ovat sekoittaneet yksinkertaisen tavarankierron ja kapitalistisen tavarankierron toisiinsa, mutta Marx totesi toisen eroavan toisesta. Struve arvelee, että hra Bulgakovin väite perustuu väärinkäsitykseen. Mielestäni väärinkäsityksiin ei ole joutunut hra Bulgakov, vaan päinvastoin Struve. Tosiaanakin, kuinka Struve kumoo hra Bulgakovin väitteen? Kerrassaan kummallisesti: hän kumoo sen toistamalla tämän väitteen. Struve sanoo: Marxia ei voida pitää sen realisoimisteorian kannattajana, jonka mukaan tuote voidaan realisoida kyseessäolevan yhteiskunnan sisällä, sillä Marx „teki jyrkän eron yksinkertaisen tavarankierron ja kapitalistisen kierron välillä” (!! s. 48). Mutta tähän on juuri samaa, mitä hra Bulgakovkin väitti! Juuri siksi Marxin teoria ei olekaan pelkäämään sen totuuden toistamista, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin. Senpä tähden hra Bulgakov onkin täysin oikeutetusti pitänyt porvarillisten ja pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden kiistaa ylituotannon mahdollisuudesta „tyhjänpäiväisenä ja skolastisena sanasotana”: molemmat kiistapuolet ovat sekoittaneet tavarankierron ja kapitalistisen kierron toisiinsa, molemmat ovat toistaneet Ad. Smithin virheen.

3. Turhaan Struve nimittää realisoimisteoriaa tasasuhtaisen jaon teoriaksi. Se ei ole tarkka ja vie kiertämättä väärinkäsityksiin. Realisoimisteoria on abstraktinen * teoria, joka osoittaa, miten yhteiskunnallisen kokonaisuuden uusintaminen ja kierto tapahtuu. Tämän abstraktisen teorian välttämättömiä edellytyksiä on ensinnäkin ulkomaankaupan, ulkomarkkinain abstrahointi. Mutta abstrahoidessaan ulkomaankaupan realisoimisteoria ei silti lainkaan väitä sitä, että kapitalistinen yhteiskunta olisi joskus ollut tai voinut olla olemassa ilman ulkomaankauppaa **. Toiseksi,

* Ks. kirjoitustani „Nautshnoje Obozrenijessa”, s. 37 (ks. tämän osan s. 42. *Toim.*).

** *Ibid.*, s. 38 (ks. tätä osaa, s. 43. *Toim.*). Vrt. „Tutkelmia”, s. 25 (ks. Teokset, 2. osa, s. 143. *Toim.*): „Emmekö me kiellä ulkomarkkinain välttämättömyyttä kapitalismille? Emme tietenkään. Mutta kysymyksellä ulkomarkkinoista ei ole kerrassaan mitään tekemistä realisoimisteorian kanssa”.

abstraktinen realisoimisteoria edellyttää ja sen onkin edellytettävä tasasuhtaista tuotteiden jakaantumista kapitalistisen tuotannon eri alojen välillä. Mutta näin olettaessaan realisoimisteoria ei suinkaan väitä sitä, että kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotteet aina jaetaan tai voidaan jakaa tasasuhtaisesti*. Hra Bulgakov vertaa aivan oikeutetusti realisoimisteoriaa arvoteoriaan. Arvoteoria edellyttää ja sen onkin edellytettävä kysynnän ja tarjonnan tasapuolisuutta, mutta se ei suinkaan väitä, että kapitalistisessa yhteiskunnassa aina havaittisiin taikka voitaisiin havaita tällaista tasapuolisuutta. Realisoimislaki, samoin kuin kaikki muutkin kapitalismin lait, „toteutuu vain toteuttamatta” (Bulgakov, siteerattu Struven kirjoituksessa, s. 56). Voiton keskimääräisen ja samansuuruisen suhdeluvun teoria edellyttää oikeastaan samaa tuotannon tasasuhtaista jakautumista sen eri alojen kesken. Mutta eihän Struve sillä perusteella nimitä tätä teoriaa tasasuhtaisen jaon teoriaksi!

4. Struve kiistää mielipiteeni, että Marx on oikeutetusti syyttänyt Ricardoa Ad. Smithin virheen toistamisesta. „Marx oli väärässä”, kirjoittaa Struve. Mutta Marxhan suoraan siteeraa erään kohdan Ricardon teoksesta (II¹, 383)²⁷. Struve sivuuttaa huomiotta tämän kohdan. Ja heti seuraavalla sivulla Marx esittää Ramsayn mielipiteen: Ramsaykin on pannut merkille nimenomaan Ricardon tämän virheen. Viittasin Ricardon teoksen toiseenkin kohtaan, jossa hän sanoo suoraan: „Jokaisen maan koko maaperän- ja työtuote jakautuu kolmeen osaan: työpalkka, voitto ja korko” (tässä on virheellisesti sivuutettu pysyvä pääoma. Ks. „Ricardon teokset”, Sieberin venäjännös, s. 221). Struve sivuuttaa vaikenemalla tämänkin kohdan. Hän siteeraa vain erään Ricardon huomautuksen, jossa osoitetaan järjettömiksi Sayn päätelmät kokonaistulon ja puhtaan tulon välisestä eroista. „Pääoman” III osan 49. luvussa, jossa esitetään

* „El ainoastaan tuotteet, jotka korvaavat lisäarvon, vaan myöskin vaihtelevan... myöskin pysyvän pääoman korvaavat tuotteet... kaikki ne realisoidaan samalla lailla vain „vaikeuksien” keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi sitä mukaa kuin kapitalismi kasvaa”... („Tutkimuksia”, s. 27 (ks. Teokset, 2. osa, ss. 144—145. Toim.)). Ehkäpä Struve sanoo, että tämän kohdan kanssa ovat ristiriidassa toiset kohdat, esim. s. 31 (ks. Teokset, 2. osa, s. 149. Toim.): „...kapitalistit voivat realisoida lisäarvon”?... Tämä ristiriita on vain näennäinen. Mikäli me otamme abstraktisen realisoimisteorian (ja narodnikit esittivät juuri abstraktisen teorian lisäarvon realisoimisen mahdottomuudesta), sikäli johtopäätöksenä on väistämättömästi realisoimisen mahdollisuus. Mutta abstraktista teoriaa esittäessä on mainittava myös todelliselle realisoimisprosessille ominaisista ristiriidoista. Sen olenkin tehnyt kirjoituksessani.

johdopäätökset realisoimistecriasta, Marx mainitsee juuri tämän Ricardon huomautuksen ja sanoo sen johdosta seuraavaa: „Muuten, kuten tuonnempana tulemme näkemään” — nähtävästi tarkoitetaan „Pääoman” IV osaa²⁸, joka ei ole vielä ilmestynyt, — „Ricardo ei ole missään kumonnut Smithin virheellistä tavarain hinnan analyysia, nimittäin tuon hinnan hajottamista tulojen arvojen summaksi (Revenuen). Ricardo ei ajattele tämän analyysin virheellisyyttä ja analyseissaan hän pitää sitä oikeana sikäli, mikäli hän „jättää huomioimatta” tavarain vakinaisen arvo-osan. Hän palaa aika ajoittain samaan käsitystapaan” (t.s. Smithin käsitystapaan. „Das Kapital”, III, 2, 377. Venäl. käännös, 696)²⁹. Jätämme lukijan itsensä pääteltäväksi, kuka on oikeassa: Marxko, joka sanoo Ricardon toistavan Smithin virheen*, vaiko Struve, joka sanoo, että Ricardo „ymmärsi mainiosti (?), ettei koko yhteiskunnallinen tuote ole pelkästään työpalkkaa, voittoa ja korkoa” ja että Ricardo „tietämättään (!) jätti huomioimatta yhteiskunnallisen tuotteen ne osat, jotka muodostuvat tuotantokustannuksista”. Voidaanko ymmärtää *mainiosti* ja samalla *tietämättään* jättää huomioimatta?

5. Struve ei ollut ainoastaan kumoamatta sitä Marxin väitettä, että Ricardo omaksui Smithin virheen, vaan itsekin toisti kirjoituksessaan tuon saman virheen. „Kummallista... on luulla”, kirjoittaa Struve, „että yhteiskunnallisen tuotteen sillä taikka tällä kategorioihinjakamisella saattaisi olla oleellista merkitystä realisoimisen yleiselle ymmärtämiselle, etenkin kun realisoitavan tuotteen kaikki osat realisoimisprosessissa tosiaankin saavat tulon muodon (kokonaistulon), ja klassikot ovat pitäneet niitä tuloina” (s. 48). Siinähan se juttu juuri onkin, että realisoitavan tuotteen kaikki osat *eivät* saa tulon (kokonaistulon) muotoa; juuri tämän Smithin virheen Marx selittikin osoittamalla, että realisoitavan tuotteen eräs osa ei koskaan saa eikä voikaan saada tulon muotoa. Sinä on se yhteiskunnallisen tuotteen osa, mikä korvaa tuotantovälineiden valmistukseen käytettävän pysyvän pääoman (Marxin terminologian

* Kuinka oikea on tämä Marxin arvio, näkyy erittäin havainnollisesti myöskin siitä, että Ricardo hyväksyi Smithin virheellisen käsityksen yksilöllisen pääoman kasaantumisesta. Nimittäin Ricardo luuli, että lisäarvon kasaantuva osa käytetään kokonaisuudessaan työpalkkaan, silloin kun se käytetään: 1) pysyvään pääomaan ja 2) työpalkkaan. Ks. „Das Kapital”, I³, 611—613, 22. luku, § 2³⁰.— Vrt. „Tutkielmia”, s. 29, huom. (ks. Teokset, 2. osa, s. 149. Toim.).

mukaan I:n lohkon pysyvä pääoma). Esimerkiksi maataloudessa siemenvilja ei saa koskaan tulon muotoa; se osa kivihiilestä, mikä käytetään jälleen kivihiilen tuottamiseen, ei saa koskaan tulon muotoa j.n.e. j.n.e. Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessia ei voida ymmärtää, ellei kokonaistuotteesta eroteta sitä osaa, mikä voi palvella vain pääomana, voimatta koskaan muodostua tuloksi*. Kehittyvässä kapitalistisessa yhteiskunnassa yhteiskunnallisen tuotteen tämän osan pitää välttämättömyyden pakosta kasvaa tämän tuotteen kaikkia muita osia nopeammin. Vain tällä lailla onkin selitettävissä eräs kapitalismin syvimmistä ristiriidoista: kansallisriikkaus kasvaa äärettömän nopeasti, samalla kun kansan kulutus kasvaa (jos kasvaa) sangen hitaasti.

6. Struve „ei käsitä lainkaan”, minkä tähden Marxin tekemä ero pysyvän ja vaihtelevan pääoman välillä „on välttämätöntä realisoimisteorialle” ja minkä takia minä „erikoisesti tähdennän” sitä.

Tämä Struven ymmärtämättömyys on toisaalta yksinkertaisesti väärinkäsityksen tulos. Ensiksikin Struve itse myöntää tämän eronteon erään ansion, nimittäin, että siihen mahtuu tuote kokonaisuudessaan eikä yksistään tulot. Sen toisena ansiona on se, että se yhdistää loogillisesti realisoimisprosessin analysoimisen yksilöllisen pääoman tuotantoprosessin analyysiin. Mikä tehtävä on realisoimisteorialla? — näyttää, *miten* yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto tapahtuu. Eikö heti ensi silmäykseltä ole selvää, että vaihtelevan pääoman osuuden pitää tällöin olla perusteellisesti aivan erilainen kuin pysyvän pääoman osuus? Tuotteiden, jotka korvaavat vaihtelevan pääoman, on loppujen lopuksi vaihdettava työläisten tarvitsemiksi *kulutustarvikkeiksi* ja katettava työläisten tavallinen kulutus. Tuotteiden, jotka korvaavat pysyvän pääoman, on loppujen lopuksi vaihdettava *tuotantovälineiksi*, ja ne on käytettävä pääomana uutta tuotantoa varten. Sen tähden realisoimisteorialle on ehdottoman välttämätöntä tehdä ero pysyvän ja vaihtelevan pääoman välillä. Toiseksi Struven väärinkäsitys johtuu siitä, että tässäkin hän aivan mieltävaltaisesti ja virheellisesti käsittää realisoimisteoriaksi teorian, mikä osoittaa tuotteiden jakautuvan tasasuhteisesti

* Vrt. „Das Kapital”, III, 2, 375—376 (venäjänk. käännöksessä 696)²¹, kokonaistuotannon ja kokonaistulon välisestä erosta.

(ks. erikoisesti ss. 50—51). Olemme edellä jo sanoneet ja toistamme vielä kerran, että se on väärä käsitys realisoimisteorian sisällöstä.

Toisaalta Struven ymmärtämättömyys johtuu siitä, että hän katsoo välttämättömäksi tehdä eron Marxin teorian „sosiologisten” ja „taloustieteellisten” kategoriain välillä ja tekee eräitä yleisiä huomautuksia tätä teoriaa vastaan. Minun on sanottava siihen ensinnäkin, että tällä ei ole kerrassaan mitään yhteyttä realisoimisteoriakysymykseen; toiseksi, että pidän Struven tekemää eroa epäselvänä enkä näe siitä olevan mitään reaalista hyötyä. Kolmanneksi en pidä ainoastaan kiistanalaisina, vaan suorastaan väärinä Struven väitteitä, kun hän sanoo, että „Marxille itselleen oli epäilemättä epäselvää hänen teoriansa sosiologisten perusteiden suhde” markkinailmiöiden analysoimiseen, että „arvooppia sellaisena, jollaisena se esitetään „Pääoman” I ja III osassa, vaivaa kieltämättä ristiriitaisuus”*. Kaikki nämä Struven väitteet ovat aivan perustelemattomia. Ne eivät ole perusteluja, vaan dekreettejä. Ne ovat ennakoituja tuloksia siitä Marxin teorian arvostelusta, johon uuskantilaiset** aikovat ryhtyä. Jahka eletään niin nähdään, mitä

* Tämän Struven viimeksi mainitun lausunnon vastakohtaksi asetan sen uusimman esityksen arvoteoriasta, minkä on antanut K. Kautsky, joka sanoo ja näyttää, että keskimääräisen voiton suhdeluvun laki „ei hävitä pois arvolakia, vaan ainoastaan muuttaa sen muotoa” („Die Agrarfrage”, S. 67—68) („Agraari-kysymys”, ss. 67—68. *Toim.*). Muuten panemme merille Kautskyn seuraavan mielenkiintoisen lausunnon hänen mainion kirjansa alkulauseessa: „Jos olen onnistunut esittämässäni teoksessa kehittälemään uusia ja hedelmöittäviä ajatuksia, niin siitä olen kiitollinen ennen kaikkea molemmille suurille oppi-isilleni; korostan tätä sitäkin mieluummin, koska viime aikoina on yksinpä meidänkin piireissämme alkanut kuulua ääniä, jotka julistavat Marxin ja Engelsin katsantokannan vanhentuneeksi... Omasta mielestäni tuo skeptillisyyys johtuu enemmänkin skeptikkojen omista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin kiistanalaisen opin ominaisuuksista. Tällaista johtopäätöstä en tee ainoastaan niiden tulosten perusteella, joihin skeptikkojen vastaväitteiden käsittely vie, vaan myös omakohtaisen kokemuksen perusteella. Toimintani alkuvaiheessa... en tuntenut lainkaan minikäänlaista sympatiaa marxilaisuutta kohtaan. Suhtauduin siihen yhtä suurella kriittisyydellä ja yhtä epäluuloisesti kuin kuka tahansa niistä, jotka nyt halveksivan ylimielisesti suhtautuvat dogmaattiseen fanaattisuuteeni. Vasta tietyn vastarinnan jälkeen minusta tuli marxilainen. Mutta niin silloin kuin myöhemmin — joka kerta, kun minulla on syntynyt epäilyjä jostain periaatteellisesta kysymyksestä — olen loppujen lopuksi päätenyt siihen vakaumukseen, että väärässä olen ollut itse evätkä opettajani. Syvällisempi perehtyminen aineeseen on pakottanut minut tunnustamaan heidän katsantokantansa oikeaksi. Näin muodoin jokainen uusi perehtyminen aineeseen, jokainen yritys tarkistaa omia katsomuksiani on vain voimistanut vakaumustani ja lujiittanut minussa uskoa siihen oppiin, jonka levittäminen ja soveltaminen on tullut elämäntehtäväkseni”.

** Muuten, pari sanaa tuosta (tulevasta) „arvostelusta”, johon Struve on niin innostunut. Yleensä ei yksikään järjevästi ajatteleva ihminen tietenkään ryhdy sanomaan mitään arvostelua vastaan. Mutta ilmeisesti Struve toistaa mielipiteensä, jona on marxilaisuuden hedelmöittäminen „kriittisellä filosofialla”. Minulla ei luonnollisesti ole halua eikä mahdollisuuttakaan pysähtyä tässä kysymykseen, joka koskee marxilaisuuden filosofista sisältöä, ja siksi rajoitin vain seuraavaan huomautukseen. Ne Marxin oppilaat, jotka kutsuvat: „takaisin Kanttiin”, eivät ole tähän mennessä antaneet vielä kerrassaan mitään, mikä

tämä arvostelu on antava. Mutta toistaiseksi toteamme sen, että realisoimisteoriakysymyksessä tuo arvostelu ei ole antanut yhtään mitään.

7. Kysymyksestä, joka koskee „Pääoman” II osan III osastossa olevien Marxin kaavojen merkitystä, Struve sanoo, että abstraktinen realisoimisteoria voidaan esittää hyvin mitä erilaisimmilla yhteiskunnallisen tuotteen jakomenetelmillä. Tämä hämmästyttävä väite on täydellisesti selitettävissä sillä Struven pääväärinkäsityksellä, että realisoimisteoria muka „sisältyy kokonaisuudessaan” (??!) siihen arkipäiväisyyteen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin. Vain tuon väärinkäsityksen tuloksena Struve saattoi kirjoittaa tällaisen lauseen: „Tämän teorian olemuksen kannalta on aivan samantekevää, mikä osuus näillä” (realisoitavilla) „tavaramäärillä on tuotannossa, jaossa j.n.e., ovatko ne pääomaa (sic! *) ja minkälaista pääomaa, pysyvää vai vaihtelevaa” (51). Marxin realisoimisteorialle, mikä on yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamisen ja kierron analysoimista, on samantekevää, ovatko tavarat pääomaa! Tämä on aivan samaa kuin jos joku sanoisi, että maakorkoteorian olemuksen kannalta on aivan samantekevää, jakautuuko maalaisväestö maanomistajiin, kapitalisteihin ja työläisiin tai ei, koska tämän teorian sisältönä muka on erilaisten maapalstojen erilaisen hedelmällisyyden osoittaminen.

Vain tuon saman väärinkäsityksen vuoksi Struve saattoi väittää sellaista, että „luontaisperäinen keskinäissuhde yhteiskunnallisen kulutuksen aineosien välillä — yhteiskunnallinen *aineiden* vaihto — voidaan näyttää parhaiten” ei Marxin esittämän tuotteen jakaantumisen avulla, vaan seuraavan jaon avulla: tuotantovälineet + kulutustarvikkeet + lisäarvo (s. 50).— Mitä on yhteiskunnallinen aineiden vaihto? Ennen kaikkea tuotantovälineiden vaihtoa kulutus-

todistaisi tällaisen kääntein tarpeelliseksi ja osoittaisi havainnollisesti, mitä Marxin teoria voittaisi sen hedelmöittämisestä uskantilaisuudella²². He eivät ole täyttäneet edes ensimmäistä velvollisuuttaan — seikkaperäisesti käsitellä ja kumota se kielteinen arvio uskantilaisuudesta, minkä Engels on antanut. Päinvastoin ne oppilaat, jotka eivät ole palanneet Kantiin, vaan Marxia edeltäneeseen filosoifiseen materialismiin taikka toisaalta dialektiseen idealismiin, ovat antaneet erittäin johdonmukaisen ja arvokkaan esityksen dialektisesta materialismista, osoittaen sen filosofian ja yhteiskuntatieteen uusimman kehityksen lainmukaiseksi ja kiertämättömäksi tuotteeksi. Riittää, kun vetoan Venäjän kirjallisuudessa hra Beltovin tunnettuun teokseen sekä Saksan kirjallisuudessa teokseen „Beiträge zur Geschichte des Materialismus” (Stuttgart, 1896)²³ „Lisiä materialismin historiaan” (Stuttgart, 1896). *Toim.*¹

* — sillä tavallalt! *Toim.*

tarvikkeisiin. Kuinka tämä vaihto voidaan näyttää, jos lisäarvo erotetaan erikseen tuotantovälineistä ja kulutustarvikkeista? Sillä lisäarvohan esineellistyy joko tuotantovälineissä tai kulutustarvikkeissa! Eikö ole selvää, että moinen jako,— joka ei ole loogillisesti pätevä (koska se sekoittaa tuotteen jakamisen luontaismuodossa sen jakoon arvoainesten mukaan),— *hämää* yhteiskunnallisen aineenvaihdon prosessia? *

8. Struve sanoo minun panneen Marxin nimiin Say — Ricardon apologeettis-porvarillisen teorian (52)— tuotannon ja kulutuksen sopusuhtaisuuden teorian (51)— teorian, joka on huutavassa ristiriidassa Marxin sen opin kanssa, että kapitalismi kehittyy ja loppujen lopuksi katoaa pois (51—52); sen tähden minun „aivan oikea päätelmäni” siitä, että Marx sekä II että III osassa korosti kapitalismille ominaista ristiriitaa tuotannon rajattoman laajentamisen ja kansanjoukkojen rajoitetun kulutuksen välillä, „heittää täydellisesti yli laidan sen realisoimisteorian.. minkä puolestajana kaikissa muissa tapauksissa” minä esiinnyin.

Tämäkin Struven väite on aivan yhtä väärä ja perustuu samaten edellä esitettyyn väärinkäsitykseen, johon hän on joutunut.

Mistä Struve on ottanut sen, että minä en tarkoita realisoimisteorialla yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessin analysoimista, vaan teoriaa, joka sanoo ainoastaan sen, että tuotteet vaihdetaan tuotteisiin, teoriaa, joka opettaa tuotannon ja kulutuksen olevan sopusuhtaista? Struve ei olisi voinut kirjoituksiani käsittelemällä osoittaa, että olisin käsittänyt realisoimisteorian tässä toisessa mielessä, koska olen suoraan ja selvästi sanonut, että käsitän realisoimisteorian juuri edellisessä mielessä. Kirjoituksessa „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi”, siinä kohdassa, jossa tehdään selkoa Smithin ja Sismondin virheestä, sanotaan näin: „Kysymys on nimenomaan siitä, *miten* realisointi tapahtuu, *toisin sanoen*, miten yhteiskunnallisen tuotteen kaikki osat tulevat korvatuiksi. Käsiteltäessä yhteiskunnallista pääomaa ja tuloa — tai tuotteen realisoimista kapitalistisessa yhteiskunnassa, mikä on

---

* Muistutamme lukijalle, että Marx jakaa kaikki yhteiskunnalliset tuotteet niiden luontaismuodon mukaan kahteen lohkoon: 1) tuotantovälineet; 11) kulutustarvikkeet. Sitten kummassakin lohossa tuote jakaantuu arvomuotonsa mukaan kolmeen osaan: 1) pysyvä pääoma; 2) vaihteleva pääoma; 3) lisäarvo.

samaa,— on lähtökohtana sen vuoksi pidettävä... jakaantumisesta... tuotantovälineisiin ja kulutustarvikkeisiin” („Tutkielmia”, 17)*. „Siinähan se realisoitkysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien korvautuminen arvon ja aineellisen muodon mukaan” (ib. 26)**. Eikö Struve toista aivan samaa sanoessaan — muka vastaväitteeksi minulle,— että meitä kiinnostava teoria „näyttää realisoimisen mekanismin... mikäli tällaista realisoimista tapahtuu” („Nautshnoje Obozrenije”, 62)? Puhunko minä *sit*ä realisoimisteoriaa vastaan, jota puolustan, sanoessani, että realisoiminen tapahtuu „vain vaikeuksien keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi sitä mukaa, kun kapitalismi kasvaa, raivokkaan kilpailun keskellä j.n.e.” („Tutkielmia”, 27)?*** — sanoessani, että narodnikkien teoria „ei ainoastaan osoita tämän realisoiminnan ymmärtämättömyyttä, vaan se sisältää lisäksi vielä tavattoman pinnallisen käsityksen tälle realisoiminnille ominaisista ristiriidoista” (26—27)?**** — sanoessani, että tuotteen realisoiminen, joka ei tapahdu niinkään paljon kulutustarvikkeiden kuin tuotantovälineiden osalta, „on tietysti ristiriita, mutta juuri sellainen ristiriita, joka on todellisuudessa olemassa, joka johtuu itse kapitalismin olemuksesta” (24)***** , joka „vastaa täydellisesti kapitalismin historiallista tehtävää ja sen omalaatuista sosiaalista rakennetta: edelliseen” (s.o. tehtävään) „sisältyy nimenomaan yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen (tuotanto tuotantoa varten); jälkimmäiseen” (s.o. kapitalismin sosiaalinen rakenne) „niiden käyttämisen mahdollisuus väestön suurten joukkojen taholta” (20)?*****.

9. Kysymyksessä tuotannon ja kulutuksen välisestä suhteesta kapitalistisessa yhteiskunnassa meillä ei nähtävästi ole erimielisyyttä Struven kanssa. Mutta kun Struve sanoo, että Marxin määritelmällä (joka kuuluu, että kapitalistisen tuotannon päämääränä ei ole kulutus) „on ilmeinen polemiikkiluontoinen tuntu, mikä on yleistä koko Marxin katsomusjärjestelmälle. Se on tendenssimäinen...” (53), niin kiistan jyrkästi moiset lausunnot paikkansapitämättömiksi

* Ks. Teokset, 2. osa, s. 134. *Toim.*

** Sama, s. 143. *Toim.*

*** Sama, s. 145. *Toim.*

**** Sama, s. 144. *Toim.*

***** Sama, s. 141. *Toim.*

***** Sama, s. 137. *Toim.*

ja epäoikeutetuiksi. Sehän on tosiasia, ettei kapitalistisen tuotannon päämääränä ole kulutus. Ristiriita tämän tosiasian ja sen tosiasian välillä, että loppukädessä tuotanto on sidottu kulutukseen ja riippuu kulutuksesta kapitalistisessakin yhteiskunnassa,— ei ole opin ristiriita, vaan todellisen elämän ristiriita. Juuri sen takia Marxin realisoimisteorialla muuten onkin tavattoman suuri tieteellinen arvo, että se osoittaa, miten tämä ristiriita esiintyy, että se asettaa etualalle tämän ristiriidan. „Marxin systeemin” „polemiikkiluontoisuus” ei johdu suinkaan siitä, että se on „tendenssimäinen” *, vaan siitä, että se kuvastaa teoriassa selvästi kaikkia niitä ristiriitoja, joita on elämässä. Sen tähden muuten kaikki yritykset omaksua „Marxin systeemi” omaksumatta sen „polemiikkiluontoisuutta” ovat epäonnistuneet ja tulevat epäonnistumaan: systeemin „polemiikkiluontoisuus” on vain itse kapitalismin „polemiikkiluontoisuuden” tarkkaa heijastumista.

10. „Mikä reaalin merkitys on realisoimisteorialla?” — kysyy Struve ja esittää hra Bulgakovin käsityksen, joka sanoo, että kapitalistisen tuotannon laajentamismahdollisuus toteutuu käytännössä, vaikkakin useiden kriisien kautta. „Kapitalistinen tuotanto kasvaa kaikkialla maailmassa”,— sanoo hra Bulgakov. „Tämä argumentti on kerassaan kestävä”, väittää Struve vastaan. „Asia on siten, että reaalisesti „kapitalistisen tuotannon laajentuminen” ei tapahdu lainkaan sellaisessa ihanteellisessa taikka eristetyssä kapitalistisessa valtiossa, jollaista Bulgakov edellyttää ja joka hänen käsityksensä mukaan on autarkkinen, vaan maailmantalouden areenalla, missä törmäävät vastakkain mitä erilaisimmat taloudellisen kehityksen asteet ja taloudellisen elämän erilaiset muodot” (57).

Näin muodoin Struven vastaväite päättyy lopulta siihen, että todellisuudessa realisoiminen ei tapahdu eristetyssä, autarkkisessa kapitalistisessa valtiossa, vaan „maailmantalouden areenalla”, t.s. siten, että tuotteita toimitetaan muihin maihin. On helppo huomata, että tämä vastaväite perustuu virheeseen. Muuttuuko realisoimiskysymys rahtuakaan siitä, jos emme rajoitu sisämarkkinoihin

---

* Varoituksena molsten sanontatapojen käyttöä vastaan voisi olla se klassillinen esimerkki, mikä meillä on herroista à la (sellaisista kuin. *Toim.*) A. Skvortsov, joka pitää tendenssimäisenä Marxin teoriaa valtion keskimääräisestä suhteuvuudesta.

(„autarkkinen” kapitalismi), vaan viittaamme ulkoisiin markkinoihin? jos otamme yhden maan asemesta useita maita? Ellemme luule kapitalistien heittävän tavaroitaan mereen tai antavan niitä ilmaiseksi ulkomaalaisille,—ellemme ota yksityisiä poikkeustapauksia tai ajanjaksoja, niin on ilmeistä, että meidän on myönnettävä viennin ja tuonnin olevan tiettyssä mielessä tasasuhtaista. Jos kyseessä-oleva maa vie ulos määrättyjä tuotteita, realisoiden ne „maailmantalouden areenalla”, niin sen sijaan se tuo toisia tuotteita. Realisoimisteorian kannalta on myönnettävä, että „ulkomaankauppa vain korvaa kotimaisia tuotteita (Artikkel — tavarointa) muissa käyttö- ja luontaismuodoissa olevilla tuotteilla” („Das Kapital”, II, 469³⁴. Olen siteerannut tämän kohdan „Nautshnoje Obozrenijessa”, s. 38 *). Realisoimisprosessin olemus ei muutu lainkaan siitä, otammeko me yhden maan tai useampia maita yhdessä. Väittäessään hra Bulgakovia vastaan Struve toistaa siis narodnikkien vanhan virheen, narodnikkien, jotka sitoivat realisoimiskysymyksen ulkomarkkinakysymykseen **.

Todellisuudessa näiden kysymysten välillä ei ole mitään yhteistä. Realisoimiskysymys on abstraktinen kysymys, joka kuuluu kapitalismin teoriaan yleensä. Marxin löytämät realisoimisen peruslait pysyvät samoina, otammeko sitten jonkin yhden maan taikka koko maailman.

Kysymys ulkomaankaupasta taikka ulkomarkkinoista on historiallinen kysymys, kysymys kapitalismin konkreettisista kehitysoloista toisessa taikka toisessa maassa sinä tai tänä kautena ***.

11. Pysähtykäämme vielä hieman siihen kysymykseen, joka on „kauan aikaa kiinnostanut” Struvea: mikä reaalistieteellinen arvo on realisoimisteorialla?

Aivan samanlainen arvo kuin on kaikilla muillakin Marxin abstraktisen teorian väittämillä. Jos Struvea hämentää se seikka, että „täydellinen realisoiminen on kapitalistisen tuotannon ihanne, mutta ei suinkaan sen todellisuus”, niin muistutamme hänelle, että kaikki muutkin Marxin löytämät kapitalismin lait niin ikään kuvaavat vain kapitalismin ihannetta eivätkä suinkaan sen todellisuutta. „Tar-

* Ks. tätä osaa, s. 43. *Toim.*

** Tätä narodnikkien virhettä olen käsitellyt „Tutkielmisani”, ss. 25—29 (ks. Teokset, 2. osa, ss. 142—147. *Toim.*).

*** Ibid. Vrt. „Nautshnoje Obozrenije”, № 1, s. 37 (ks. tätä osaa, s. 42. *Toim.*).

koituksemme on näyttää kapitalistisen tuotantotavan sisäinen organisaatio”, kirjoitti Marx, „vain sen niin sanoaksemme ihanteellisen keskityypin kannalta” („in ihrem idealen Durchschnitt”. „Das Kapital”, III, 2, 367, venäjänk. käännös, s. 688)³⁵. Pääomateoria edellyttää, että työmies saa työvoimastaan täyden hinnan. Se on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus. Maakorkoteoria edellyttää, että koko maanviljelysväestö on täydellisesti jakaantunut maanomistajiin, kapitalisteihin ja palkkатыöläisiin. Se on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus. Realisoimisteoria edellyttää tuotannon jakaantumista tasasuhtaisesti. Sellainen on kapitalismin ihanne, mutta ei lainkaan sen todellisuus.

Marxin teorian tieteellinen arvo on siinä, että se on selittänyt yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamis- ja kiertoprosessin. Edelleen Marxin teoria on osoittanut, miten toteutuu se kapitalismille ominainen ristiriita, että tuotannon äärettömän kasvun mukana kansan kulutus ei lainkaan kasva vastaavasti. Siksi Marxin teoria ei suinkaan herätä henkiin porvarillis-apologeettista teoriaa (kuten Struven mielessä on kummitellut), vaan päinvastoin *antaa mitä tehokkaimman asean apologetiikkaa vastaan*. Tästä teoriasta seuraa, että *vaikkapa* yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto kävisi ihanteellisen sileästi ja tasasuhtaisesti, niin sittenkin on olemassa ristiriita tuotannon kasvun ja kulutuksen rajoitettujen puitteiden välillä. *Sitä paitsi* todellisuudessa realisoimisprosessi ei kuitenkaan suju ihanteellisen tasasuhtaisesti, vaan „vaikeuksien”, „vaihtelujen”, „kriisien” y.m. keskellä.

Edelleen Marxin realisoimisteoria antaa mitä voimakkaimman asean ei ainoastaan apologetiikkaa vastaan, vaan myös kapitalismin pikkuporvarillis-taantumuksellista arvostelua vastaan. Juuri sellaista kapitalismin arvostelua narodnikkimme ovat yrittäneet tukea virheellisellä realisoimisteoriallaan. Sen sijaan Marxin käsitys realisoimisesta johtaa väistämättä tunnustamaan kapitalismin historiallisen edistyksellisyyden (tuotantovälineiden kehittäminen ja siis myös yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen) peittelemättä sillä mitenkään kapitalismin historiallisesti ohimenevää luonnetta, vaan päinvastoin selittäen sitä.

12. „Ihanteellisen eli eristetyn autarkkisen kapitalistisen yhteiskunnan suhteen” Struve väittää, että siinä ei

laajennettu uusintaminen ole mahdollista, „koska ei ole saatavissa ehdottomasti tarpeellisia lisätyöläisiä”.

En voi mitenkään hyväksyä tätä Struven väitettä. Struve ei ole todistanut mahdolliseksi saada lisätyöläisiä reservi-armeijasta eikä sitä voidakaan todistaa. Väittäessään sitä vastaan, että lisätyöläiset voidaan saada väestön luonnollisesta lisäkasvusta, Struve sanoo aivan perustelematta, että „ehkei luonnolliseen väestönlisäykseen perustuva laajennettu uusintaminen olekaan aritmeettisesti yhtäläinen yksinkertaisen uusintamisen kanssa, mutta käytännöllis-kapitalistisesti, s.o. taloudellisesti ne käyvät täysin yhteen”. Tunniessaan, ettei teoreettisesti voida todistaa lisätyöläisten löytämistä mahdolliseksi, Struve kiertää kysymyksen vedoten historiallisiin ja käytännöllisiin olosuhteisiin. „En usko, että Marx olisi voinut ratkaista historiallisen (?) kysymyksen tämän täysin abstraktisen ajatusrakennelman perusteella”... „Autarkkinen kapitalismi on historiallisesti (!) mahdoton äärimmäisyys”... „Työn voimaperäistäminen, johon työläinen voidaan pakottaa, ei ole ainoastaan reaalisesti, vaan loogillisestikin sangen rajoitettua”... „Työn tuottavaisuuden herkeämätön kohoaminen ei voi olla heikentämättä itse työpakkoa”...

Kaikkien näiden väitteiden epäloogillisuus on silmään pistäväl Kukaan Struven vastaväittäjistä ei ole missään eikä koskaan sanonut sellaista tolkuttomuutta, että historiallinen kysymys olisi ratkaistavissa abstraktisten ajatusrakennelmien avulla. Kuitenkaan Struve itse ei nyt ole asettanut lainkaan historiallista kysymystä, vaan aivan abstraktisen, puhtaasti teoreettisen kysymyksen „ihanteellisesta kapitalistisesta yhteiskunnasta” (57). Eikö ole selvää, että hän yksinkertaisesti kiertää kysymystä? Minulla ei tietysti ole aikomustakaan kieltää sitä, että on olemassa lukuisia historiallisia ja käytännöllisiä ehtoja (puhumattaan kapitalismin immanenttisisistä ristiriidoista), jotka ovat viemässä ja vievät paljon pikemmin kapitalismin perikatoon kuin nykyaikaisen kapitalismin muuttomiseen ihanteelliseksi kapitalismiksi. Mutta „ihanteellista kapitalistista yhteiskuntaa koskevassa” puhtaasti teoreettisessa kysymyksessä pysyn entisessä kannassani, ettei ole mitään teoreettisia perusteita kieltää laajennetun uusintamisen mahdollisuutta tällaisessa yhteiskunnassa.

13. „Herrat V. V. ja N. —on osoittivat Venäjän kapitalistisessa kehityksessä olevan ristiriitoja ja kompastuskiviä, mutta heille näytetään Marxin kaavoja ja sanotaan: pääomat vaihdetaan aina pääomiin...” (siteeratusta Struven kirjoituksesta, 62).

Tuo on sangen pisteliäästi sanottu. Sääli vain, että asia on samalla kuvattu aivan väärin. Jokainen, joka lukee hra V. V:n „Katsauksia *teoreettiseen* taloustieteeseen” ja hra N. —onin „Katsausten” toisen osan XV §:n, huomaa heti, että nämä molemmat kirjoittajat ovat asettaneet juuri abstraktis-teoreettisen realisoimiskysymyksen, kysymyksen tuotteen realisoimisesta kapitalistisessa yhteiskunnassa yleensä. Sehän on tosiasia. Tosiasia on myös se seikka, että toiset kirjoittajat ovat heitä vastaan väittäessään „katsoneet tarpeelliseksi ottaa selville *ennen kaikkea* markkinateorian perustavat, *abstraktis-teoreettiset* kohdat” (kuten „Nautshnoje Obozrenijessa” julkaistun kirjoitukseni heti ensimmäisillä riveillä sanotaan). Tugan-Baranovski kirjoitti realisoimisteoriasta kriisejä koskevan kirjansa siinä luvussa, jonka alaotsikkona on: „markkinateoria”. Bulgakov varustaa kirjansa alaotsikolla: „teoreettinen tutkielma”. Nyt herää kysymys, kuka on sekoittanut abstraktis-teoreettiset ja konkreettis-historialliset kysymykset toisiinsa, Struven vastaväittäjätkö vaiko Struve itse?

Kirjoituksensa samalla sivulla Struve mainitsee minun sanontani, että ulkomarkkinoiden tarpeellisuus ei johdu realisoimisehdoista, vaan historiallisista ehdoista. „Kuitenkin”, väittää Struve vastaan (tuo „kuitenkin” on sangen kuvaavaa!), „Tugan-Baranovski, Bulgakov ja Iljin ovat selvittelleet vain abstraktisia realisoimisehtoja selvittelemättä historiallisia ehtoja” (s. 62).— Juuri sen tähdenhän kaikki mainitut kirjoittajat ovatkin jättäneet selvittelemättä historialliset olot, että he ovat ottaneet pohdittavakseen abstraktis-teoreettisia eivätkä konkreettis-historiallisia kysymyksiä. Kirjassani „Kysymykseen kapitalismin kehityksestä Venäjällä” („Suurteollisuuden sisämarkkinoista ja niiden muodostumisprosessista Venäjällä”), jonka painatus on nykyään (III, 99)* päättynyt, minä en aseta kysymystä markkinateoriasta, vaan Venäjän kapitalismin sisämarkkinoista. Sen tähden teorian abstraktisilla totuuksilla on siinä

* Ks. Teokset, 3. osa. *Toim.*

merkitystä vain johtavina väittäminä, vain konkreettisten tietojen analysoimisvälineinä.

14. Struve „puoltaa kerta kaikkiaan” omaa „kantaansa” „kolmansien henkilöiden” teoriasta, jonka hän on esittänyt „Kriittillisissä huomautuksissaan”. Minä vuorostani puollan kerta kaikkiaan sitä, mitä olen sen johdosta „Kriittillisten huomautusten”³⁶ ilmestyessä sanonut.

„Kriittillisissä huomautuksissa” sivulla 251 Struve sanoo, että hra V. V:n perustelut „nojautuvat kokonaiseen omalaa-tuiseen teoriaan täysin muodostuneen kapitalistisen yhteiskunnan markkinoista”. „Tämä teoria on oikea,— sanoo Struve,— sikäli kuin se toteaa sen tosiasian, että lisäarvo ei voi tulla realisoituksi enempää kapitalistien kuin työläistenkään kulutuksessa, vaan se edellyttää kolmansien henkilöiden kulutusta”. Näillä kolmansilla henkilöillä Struve „tarkoittaa Venäjällä maataviljelevää talonpoikaista” („Nautshnoje Obozrenijessa” olleesta kirjoituksesta, s. 61).

Siis hra V. V. esittää kokonaisen omalaa-tuisen teorian täysin muodostuneen kapitalistisen yhteiskunnan markkinoista, mutta hänelle osoitetaan Venäjän maanviljelijätalonpoikaista! Eikö tämä ole abstraktis-teoreettisen realisoimiskysymyksen ja Venäjän kapitalismia koskevan konkreettishistoriallisen kysymyksen sekoittamista? Ja sitten, jos Struve tunnustaa hra V. V:n teorian edes osittain oikeaksi,— niin hän siis sivuuttaa hra V. V:n teoreettiset perusvirheet realisoimiskysymyksessä, hän sivuuttaa sen virheellisen käsityksen, että kapitalistisen realisoimisen „vaikeudet” rajoittuvat muka lisäarvoon tahi että ne ovat sidotut erikoinen tuotteiden arvon tähän osaan; — hän sivuuttaa sen virheellisen käsityksen, joka sitoo ulkomarkkinakysymyksen realisoimiskysymykseen.

Struven maininta siitä, että Venäjän maataviljelevä talonpoikaisto luo jakautumisellaan kapitalismillemme markkinoita,— on aivan oikea (edellä mainitussa kirjassa todistan seikkaperäisesti tämän väittämän käsittelemällä zemstvo-tilastojen tietoja). Mutta tämän väittämän teoreettinen perustelu koskee kapitalistisen yhteiskunnan muodostumisteoriaa eikä lainkaan teoriaa tuotteiden realisoimisesta kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ei myöskään voida olla huomauttamatta, että talonpoikain nimittäminen „kolmansiksi henkilöiksi” on sangen epäonnistunut ja voi aiheuttaa

väärinkäsityksiä. Jos talonpojat ovat „kolmansia henkilöitä” kapitalistiselle teollisuudelle, niin teollisuudenharjoittajat, pienet ja suuret, tehtailijat ja työläiset, ovat „kolmansia henkilöitä” kapitalistiselle maanviljelykselle. Toisaalta maata viljelevät talonpojat („kolmannet henkilöt”) luovat kapitalismille markkinoita vain sikäli, mikäli he jakaantuvat kapitalistisen yhteiskunnan luokiksi (maalaisporvaristoksi ja maalaisproletariaatiksi), t.s. vain sikäli, mikäli he lakkaavat olemasta „kolmansia” henkilöitä ja muuttuvat kapitalismin järjestelmän osapuoliksi.

15. Struve sanoo: „Bulgakov huomauttaa hienosti, ettei kapitalistisessa tuotannossa voida tehdä mitään periaatteellista eroa sisä- ja ulkomarkkinoiden välillä”. Yhdyn täydellisesti tähän huomautukseen: tosiaankin, tulliraja tai valtakunnallinen raja on hyvin usein aivan kelpaamaton erottamaan „sisäisiä” ja „ulkoisia” markkinoita. Mutta juuri mainituista syistä en voi yhtyä Struveen siinä, että „tästä johtuu... teoria, joka todistaa välttämättömiksi kolmannet henkilöt”. Tästä seuraa välittömästi vain vaatimus: käsiteltäessä kysymystä kapitalismista älköön pysähdyttäkö perinnäiseen sisä- ja ulkomarkkinoiden jakoon. Puhtaasti teoreettisestikin kestävämmänä tämä jako on varsin rajoitetusti sovellettavissa sellaisiin maihin kuin Venäjään. Sen tilalle voitaisiin ottaa toinen jako, erottamalla esimerkiksi kapitalismin kehitysprosessin seuraavat puolet: 1) kapitalististen suhteiden muodostuminen ja kehitys kyseessä olevan täysin asutetun ja asutun alueen rajoissa; 2) kapitalismin laajeneminen muille alueille (jotka ovat osaksi aivan asumattomia ja joita asutetaan vanhasta maasta lähteneillä siirtolaisilla, osaksi sellaisten heimojen asumia, mitkä ovat sivussa maailman markkinoista ja maailman kapitalismista). Prosessin edellistä puolta voitaisiin nimittää kapitalismin kehitykseksi syvyysuuntaan, toista — kapitalismin kehittymiseksi laajuussuuntaan*. Sellainen jako käsittäisi kapitalismin koko historiallisen kehitysprosessin: toisaalta sen kehittymisen vanhoissa maissa, jotka ovat vuosisatoja kehitelleet kapitalististen suhteiden muotoja aina koneelliseen suurteollisuuteen saakka; toisaalta pitkälle kehittyneen

---

* On itsestään selvää, että todellisuudessa prosessin molemmat puolet ovat kiinteässä yhteydessä toisinsa ja niiden erottaminen on vain abstraktio, vain matkallisen prosessin tutkimusmenetelmä. Edellä mainitun kirjani olen omistanut yksinomaan prosessin edellisen puolen tutkimiselle; vrt. sen VIII luvun § V.

kapitalismin mahdikkaan pyrkimyksen laajeta muille alueille, asuttaa ja raivata käyttöönsä uusia maanosia, muodostaa siirtomaita, vetää villi-ihmisten heimoja maailman kapitalismin pyörteisiin. Venäjällä tämä viimeksi mainittu pyrkimys on ilmennyt ja ilmenee yhä erittäin selväpiirteisesti reunaseuduillamme, joiden siirtoasutus on saanut niin, äärettömän suuren sysäyksen Venäjän historian reforminjälkeisellä, kapitalistisella kaudella. Euroopanpuoleisen Venäjän eteläinen ja kaakkoisosa, Kaukasia, Keski-Aasia ja Siperia ovat ikään kuin venäläisen kapitalismin siirtomaita ja turvaavat sen voimallisen kehityksen ei ainoastaan syvyys-, vaan myös laajuussuuntaan.

Ja vihdoinkin, tämä ehdotettu jako on siitä edullinen, että se määrittelee selvästi sen kysymyspiirin, mikä vain kuuluu-kin realisoimisteorian alaan. Selvää on, että tämä teoria koskee vain prosessin edellistä puolta, vain kapitalismin kehittymistä syvyys-suuntaan. Realisoimisteorian (t.s. teorian, joka tekee selkoa yhteiskunnallisen kokonaisuuden uusintamis- ja kiertoprosessista) pitää ehdottomasti ottaa ajatusrakennelmiaan varten suljettu kapitalistinen yhteiskunta, t.s. abstrahoida pois kapitalismin laajeneminen muihin maihin ja tavarain vaihtoprosessi eri maiden välillä, sillä tämä prosessi ei auta mitenkään realisoimiskysymyksen ratkaisemista, vaan pelkästään ulottaa kysymyksen yhden maan asemesta useampiin maihin. Selvää on myös se, että abstraktisen realisoimisteorian on otettava pohjaksi ihanteellisesti kehittynyt kapitalistinen yhteiskunta.

Marxilaisesta kirjallisuudesta puhuessaan Struve tekee seuraavan yleisen huomautuksen: „Ortodoksien kertailut ovat yhä edelleenkin vallitsevina, mutta ne eivät voi tukahduttaa uutta kriittistä virtausta, sillä tieteen kysymyksissä todellinen voima on aina arvostelun, eikä uskon puolella”. Kuten edellisestä esityksestä selviää, meidän on täytynyt vakuuttua siitä, että „uusi kriittinen virtaus” ei anna takeita vanhojen virheiden toistumista vastaan. Ei, jääkäämme mieluummin „ortodoksian lipun alle”! Älkäämme uskoko sitä, että ortodoksia sallii uskoa mitä tahansa, että ortodoksia kieltää kriittisen muuntamisen ja edelleenkehittämisen, että se sallii varjota abstraktisilla kaavoilla

historialliset kysymykset. Jos lienee ortodoksisia oppilaita, jotka ovat syyllystyneet näihin todella raskaisiin rikkomuksiin, niin syy siitä lankeaa kokonaan noille oppilaille, eikä lainkaan ortodoksialle, jonka erikoispiirteinä ovat aivan päinvastaiset ominaisuudet.

Kirjoitettu maaliskuussa 1899

*Julkaistu elokuussa 1899
aikakauslehden „Nautshnoje
Obozrenije” 8. n:rossa
Allekirjoitus: V. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*